

SUFORILADIGAN YERLARNING MELIORATIV XOLATINI YAXSHILASHDA VERTIKAL DRENAJ USKUNALARNING O'RNI

“Rahimov Ashraf-dotsent”

Samandar Erkinov

Sattorov Isomjon Odil o'g'li

Hasanov Zafar

Annotatsiya: *Matsolada yer osti sizot suvlarining kutarilishishi natijasida yerlarning meliorativ xolatiga salbiy ta'sir etishi va bu xolatning oldini olish matsadida vertikal drenaj uskunalaridan foydalanishning samaradorlik xolatlari tugrisidagi ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit suzlar: *sizot suv, meliorativ obyektlar, vertikal drenaj suduts, kollektor- drenaj tarmotlar, meliorativ nasos stansiya. Ma'lumki, Vazirlar Maxkamasining 2008 yil 28 noyabrdagi 261-sonli saroriga muvofits sugoriladigan yerlarning meliorativ xolatini yaxshilash buyicha loyixalarni shakllantirish, ishlab chitsish, ekspertizadan utkazish, tasditslash va amalga oshirish tartibi tugrisida Nizom ishlab chitsilgan bulib, bu sarorning mazmun moxiyati respublikamizda yetishtiriladigan sishlots xujaligi maxsulotlarining sifati, undagi ekinladigan meva va sabzavotlarning unumdorligi asosan, yerlarning meliorativ xolatiga boglitsligi va uni yaxshilash buyicha amalga oshiriladigan tadbirlarning mutsaddimasi bulib xizmat sildi.*

Nizomda asosiy tushunchalardan meliorativ obyektlar, drenaj (ochits vayopits), yopits gorizonta drenaj, vertikal drenaj sudugi ochits drenaj, kollektor magistral (viloyatlararo) kollektor tumanlararo kollektor xujaliklararo kollektor-drenaj tarmogi, meliorativ nasos stansiyasi (agregat), kuzatuv tarmogi, meliorativ obyektlarni ta'mirlash va tiklash, meliorativ obyektlarni joriy ta'mirlash, meliorativ, obyektlarni, mukammal ta'mirlash, meliorativ obyektlarda avariya-tiklash va ta'mirlash, ulardagi texnologik jarayonlar taxlilini obyektlarda qo'llanilishini tadbir etish masalasi bizning oldimizga qo'ygan asosiy vazifalarimizdan biridir.

Yerlarning meliorativ tizimlarini yaxshilash uchun odatda vertikal drenaj nasoslardan foydalaniladi.

Vertikal drenaj uskunasi uz navbatida suv tubida joylashtiriladi, va uning suv tortish kismi agregatning pastki kismida joylashgan buladi. Suv tortish kismi oldida agregat tortadigan suvning tozaligini ta'minlovchi filtr o'rnatiladi.

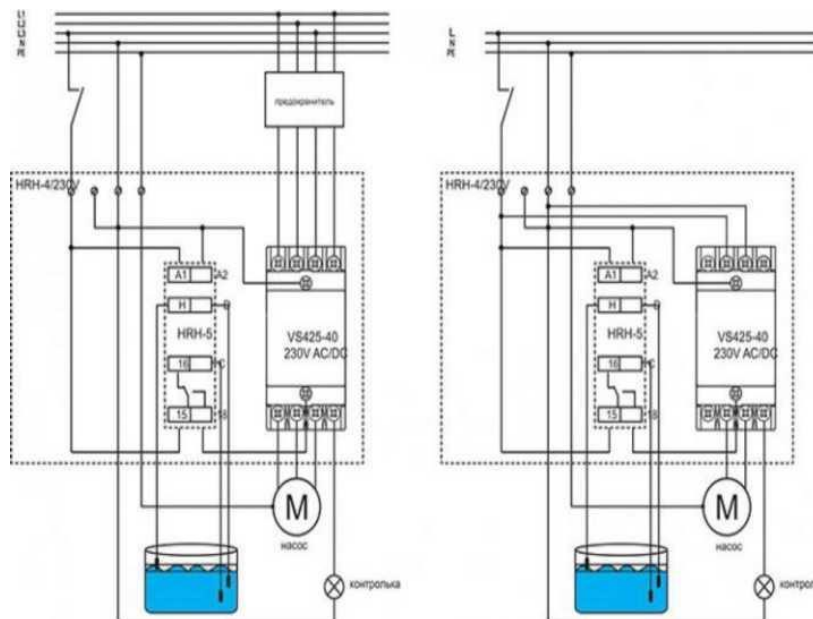
1-rasm. Vertikal drenaj uskunasining urnatilish sxemasi.

Vertikal drenaj uskunasi avtomatik rejimda ishlashi ta'minlanadi. Uskuna kudukka ma'lum hajmdagi suv yyetilgandan sung, avtomatik tarzda ishga tushiriladi.

Suv bosimi va balandligi uskuna ishlab chikarish markasi av kuvvatiga bevosita bo'Flik. Tizimning avtomatik ishlashini ta'minlashda odatda vertikal drenaj uskunasi uchun kalkovuchli datchiklardan foydalaniladi, bu esa uz navbatida uskunani ximoya va rostlashini

ta'minlashga yordam beradi.

^alkovuchli datchik drenaj uskunasi ishga tushishi va tuxtashini ta'minlovchi xamda rejimga mos xolda sozlanadi.

2-rasm. Vertikal drenaj uskunasi elektr-ulanish sxemalari.

Bundan shuni xulosa silish mumkinki, vertikal drenajlar surilish meyorlari va normalari (SNiP) ga amal silingan uolda urnatilishi lozim. Bundan tashsari, tizimdagi urnatiladigan vertikal drenaj uskunalari ma'lum masofada va son jixatdan uam suyiladigan talablarga javob berishi lozim.

Drenaj uskunalarining ishlash jarayonidagi suv satuining ortishi va pasayishini rostlash avtomatlashtirilgan texnik vositalar yordamida nazorat silishi matsadga muvofitsdir.

Tizimdagi avtomatlashtirishni boshsarish uchun jarayonning matematik modelini ishlab chitsish tavsiya etiladi.

Drenaj uskunasi kapital va joriy ta'mir vatstida erkin va sulay ishlash tizimi bulishi lozim.

Konstruktiv parametrlari, uskunaning urnatilishi filtrlarni urnatish, truba suvurlarning ulchamlari uisob kitoblari asosan bajarilishi talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RUYXATI:

1. Vazirlar Maukamasining 2008 yil 28 noyabrdagi 261-sonli saroriga muvofits suForiladigan yerlarning meliorativ uolatini yaxshilash buyicha loyualarni shakllantirish, ishlab chitsish, ekspertizadan utkazish, tasditslash va amalga oshirish tartibi tuFrisida Nizom.

2. R.T. Gaziyeva «Suv xujaligida texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish».

Toshkent. 2007 y.

3. Xamidov M.X., Mamataliyev A.B. —Irrigatsiya va melioratsiya”. Toshkent.

4. ТIKXMMI. 2019. -210 bet.

5. Xamidov M.X., Shukurlayev X.I., Mamataliyev A.B. “Sishlotsxujaligi

6. gidrotexnika melioratsiyasi”. Toshkent. Shars. 2008. -408 bet.

7. Raximbayev F.M., Xamidov M.X. “Sishlots xujaligi melioratsiyasi”. Tashkent.

Meunat. 1996. -328 bet.